

Chefsjustitieombudsmannen
Mats Melin

Anmälan mot Polismyndigheten i Västra Götaland för långsam handläggning av förundersökningar om sexuellt utnyttjande av underårig

Anmälan

AA framförde i en anmälan, som kom in till JO den 8 oktober 2007, kritik mot Polismyndigheten i Västra Götaland med anledning av handläggningstiden i en förundersökning som avsåg sexuella övergrepp på hennes barn. Hon uppgav i sin anmälan bl.a. att polisanmälan gjorts den 10 april 2007, men att någon utredning ännu inte hade påbörjats.

Utredning

Handlingar i bl.a. polismyndighetens ärenden K56654-07 och K78779-07 samt Åklagarmyndighetens, åklagarkammaren i Borås, ärende 404A1616-07 infordrades, varvid bl.a. följande kom fram.

Efter en anmälan från en barnläkare upprättades den 11 april 2007 en polisanmälan om misstänkt sexuellt utnyttjande av AA:s son BB, då knappt tre år gammal. I anmälan pekades BB:s far CC ut som skyldig till den påstådda gärningen. Ärendet övertogs av åklagare, som inledde förundersökning och gav direktiv i ärendet den 25 april. Det fanns då även en ansökan om besöksförbud i ärendet. Den 16 maj anmälde AA att även nioårige sonen DD utsatts för sexuellt utnyttjande. CC, som inte är far till DD, pekades ut som gärningsman. Förundersökning inleddes den 24 maj och åklagare gav samma dag direktiv.

Inspektören EE kallade den 16 juli AA till förhör att hållas den 19 juli. Dagen före förhöret meddelade AA att hon fått förhinder att inställa sig till förhöret. Den 15 augusti övertogs handläggningen av inspektören FF. Hon försökte vid tre tillfällen i augusti och september att få kontakt med AA. Sedan hon i början av oktober skickat en kallelse till AA:s moders adress fick hon kontakt med AA och tid för förhöret bestämdes. Förhör med AA hölls den 22 oktober. Utskriften av förhöret innehöll inte någon anteckning om att AA fått möjlighet att granska förhørsutsagan innan förhöret avslutats. Enligt uppgift från FF var förhöret inte genomläst eller godkänt av AA.

Kammaråklagaren GG, som var förundersökningsledare, påminde polisen skriftligen i ärendet den 26 juni, 13 augusti, 2 september samt 3 och 10 oktober.

Ärendet remitterades till polismyndigheten för upplysningar och yttrande om handläggningen av de båda ärendena.

Polismyndigheten (biträdande länspolismästaren HH) kom in med ett remissvar, till vilket var fogat en bilaga med bl.a. uppgifter lämnade av chefen för närpolisens utredningsenhet kommissarien JJ och inspektören FF (här utelämnad).

Polismyndigheten anförde i sitt yttrande bl.a. följande.

Händelseförlopp

— — —

Brottsärendena lottades på utredningsenheten i närpolisområde Borås och anmäldes för åklagaren som inledde förundersökning och som härefter har lett utredningen med täta direktiv. Det dröjde emellertid innan en utredare kunde utses. De två ordinarie utredarna med särskild kompetens att utreda sexuella övergrepp mot barn vid enheten blev långtidssjukskrivna under våren. Flera ärenden om barnövergrepp, bland annat anmälningarna som avsåg AA:s båda pojkar, fanns då outredda.

Ledningen för utredningsenheten agerade genom att varje vecka göra prioriteringar och lägga ut ärenden på andra handläggare så snart någon blev ledig inom polisområdet. Man var även i kontakt med länskriminalpolisen i Göteborg för att få hjälp. AA informerades fortlöpande om utredningsläget. Längre fram under sommaren kunde en förhørsledare frigöras för hennes ärenden.

Efter sommarsemestrarna organiserade ledningen för utredningsenheten en liten utredningsgrupp för att komma igång med handläggningen av samtliga ärenden som rörde barnövergrepp.

Kort efter det att utredaren började arbeta med AA:s ärenden förklarade AA att hon inte kunde samarbeta med honom, En ny utredare fick utses. Till att börja med hade den nya utredaren svårigheter att komma i kontakt med AA men så småningom kunde hon höra både AA och de två yngsta sönerna. Utredaren har haft täta kontakter med åklagaren, AA och sönerna. Den yngste är hörd två gånger. Nya förhör med barnen är planerade i januari 2008. En särskild företrädare är utsedd för den yngste pojken.

— — —

Bedömning

Det allmänna kravet på skyndsamhet vid förundersökning enligt 23 kap. 1 § rättegångsbalken (torde vara 4 § som avses – JO:s anmärkning) och det särskilda skyndsamhetskravet när målsäganden vid tiden för anmälan inte fyllt 18 år enligt 2 a § förundersökningskungörelsen är inte uppfyllda. Det dröjde för länge innan arbetet med utredningen kom igång, vilket berodde på det plötsliga bortfallet av två nyckelpersoner med särskild kompetens för barnutredningar. Man prövade olika vägar att finna en lösning på den akuta bristen på förhørsledare och man organiserade en särskild utredningsgrupp för dessa ärenden. I dag utreds AA:s ärenden med den skyndsamhet som kan krävas.

Polismyndigheten får trots dröjsmålet anses ha tagit ansvar för verksamheten enligt 7 § verksförordningen (1995:1322) genom den handlingskraft och duglighet som ledningen vid utredningsenheten visade.

JO har vid ett flertal tillfällen kritiserat polismyndigheten för långsam handläggning av förundersökningar. Självfallet har myndigheten tagit till sig kritiken. Som en inledande åtgärd för att komma till rätta med de brister som föreligger när det gäller balanshanteringen pågår en internkontroll av balanserna inom hela myndigheten.

Rapporten över kontrollen och förslag till åtgärder förväntas vara klar inom de närmaste månaderna.

Muntliga upplysningar inhämtades från GG och chefsåklagaren KK, som uppgav följande.

GG

Efter att polisanmälan gjordes i det aktuella ärendet inleddes omgående förundersökning och hon gav direktiv till polisen. I ärendet fanns också en ansökan om besöksförbud för den misstänkte gentemot målsägandenas mor. Direktiven hon inledningsvis gav polisen gällde både utredningen om de påstådda brotten mot barnen och utredning av omständigheterna som skulle ligga till grund för att meddela besöksförbud. Frågan om besöksförbud gick inte att avgöra innan ytterligare utredning genomförts.

Under våren 2007 hade polisen i Borås en mycket ansträngd personalsituation. Ett stort antal barnärenden blev därför liggande i balans hos polisen. Under hösten 2007 inrättades en särskild grupp som hade i uppgift att ta sig an dessa ärenden.

I det aktuella ärendet har hon själv påmint och varit aktiv och pådrivande. Hon tog upp problemen med att ärenden som det aktuella inte blev utredda med sin chef, chefsåklagaren KK, både på kammarmöten och i enskilda samtal. Han kände till problemen och hade kommunicerat med polisen om dem.

Hon påminde polisen om just denna utredning strax före sommaren 2007. När hon kom tillbaka från semestern i mitten av augusti upptäckte hon att ingenting hänt i ärendet, vilket gjorde henne upprörd. Hon påminde därför polisen skarpt. FF tog då över ärendet, varefter utredningen har bedrivits med normal handläggning och skyndsamhet.

Efter att modern hörts i ärendet, fattades omedelbart beslut i frågan om besöksförbud. Nu har barnen hörts vid flera tillfällen och den misstänkte ska höras inom kort. Därefter kommer hon på nytt att ta ställning till om utredningen ska fortsätta.

Den första polisanmälan som gjordes avsåg endast ett barn. Någon månad senare anmäldes brott mot ytterligare ett barn. Det tillkom då nya omständigheter och uppgifter att ta ställning till, vilket gjorde ärendet något mer komplext. I övrigt har den aktuella utredningen varit av relativt normal beskaffenhet.

KK

Han är väl medveten om de problem som funnits med barnutredningar hos Boråspolisen såväl i allmänhet som beträffande just denna utredning. GG har kontinuerligt hållit honom underrättad om ärendet.

Han har haft kontakt med polisens ledning och påtalat att situationen varit helt oacceptabel. Sådana kontakter har förekommit vid möten på chefsnivå, vid samverkansmöten och under hand med chefen för kriminalavdelningen.

Av handlingar som därefter infordrades från åklagarkammaren framgick följande. AA ansökte i ärendet om besöksförbud. I åklagarens direktiv den 25 april 2007 anges att åklagaren med anledning härav ville ha besked om AA på något sätt varit utsatt för brott. Åklagaren påminde därefter ett antal gånger i ärendet och i påminnelser bl.a. den 26 juni och den 13 augusti erinrade hon om att det fanns en ansökan om besöksförbud. Beslut i frågan om besöksförbud meddelades den 13 november. CC antecknades som skäligen misstänkt i ärendet den 8 februari 2008. Den 6 mars polisanmälde AA CC för sexuella övergrepp på ytterligare ett barn. GG beslutade den 11 mars att lägga ned förundersökningen avseende samtliga anmälningar.

Bedömning

En förundersökning ska enligt 23 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken (RB) bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger. Enligt 2 a § förundersökningskungörelsen (1947:948), FUK, ska en förundersökning där målsäganden vid tiden för anmälan inte fyllt arton år bedrivas särskilt skyndsamt, om brottet riktats mot målsägandens liv, hälsa, frihet eller frid och det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än sex månader.

Undersökningsledaren har ansvar för förundersökningen i dess helhet. Han eller hon ska se till att utredningen bedrivs effektivt och att den enskildes rättssäkerhetsintressen tas till vara samt ge dem som biträder honom eller henne de direktiv som behövs för arbetet (1 a § andra stycket FUK).

Frågor om besöksförbud prövas av åklagare och ska handläggas skyndsamt (6 a § första stycket och 7 § lagen [1988:688] om besöksförbud). För utredning av frågor om besöksförbud får åklagaren anlita biträde av polismyndighet (9 § första stycket nämnda lag).

Enligt Åklagarmyndighetens föreskrifter om besöksförbud (ÅFS 2005:27) ska beslut i fråga om besöksförbud meddelas inom en vecka från det att ansökan om besöksförbud kommit in eller av annan anledning tagits upp vid åklagarkammare, om inte särskilda skäl föreligger med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller andra omständigheter.

Den aktuella förundersökningen avsåg bl.a. sexuellt utnyttjande av barn och i ärendet hade åklagaren även begärt polismyndighetens biträde när det gällde en fråga om besöksförbud.

Av utredningen framgår att en handläggare i ärendet kunde utses vid polismyndigheten först efter tre månader och att det därför dröjde drygt tre månader innan någon åtgärd över huvud taget vidtogs i ärendet. Polismyndigheten har som skäl till detta i huvudsak anfört att vakanser när det gällde personal med särskild kompetens i fråga om barnutredningar plötsligt uppstod. Även med beaktande av vad som anförts om arbetssituationen och de åtgärder myndigheten vidtog för att försöka komma till rätta med denna, är det emellertid enligt min mening helt oacceptabelt att ett ärende av det aktuella slaget blir liggande i tre månader utan att en utredare ens kan utses. Dröjsmålet med att dela ut ärendet till en handläggare framstår som särskilt anmärkningsvärt med hänsyn till att åklagaren i direktiven den 25 april 2007 och i påminnelse därefter erinrat om att det fanns en ansökan om besöksförbud från AA.

När åtgärder för att påbörja utredningen väl vidtogs i juli blev handläggningstiden fördröjd delvis p.g.a. omständigheter hänförliga till AA. Vid denna tid borde polisen dock – med hänsyn till vad ärendet rörde och att handläggningen redan då hade dragit ut på tiden – ha arbetat mer aktivt och med större skyndsamhet än vad som skedde för att verkställa de direktiv som åklagaren gett.

Sammanfattningsvis konstaterar jag att polismyndigheten förtjänar kritik för den utdragna handläggningstiden i ärendet.

Med anledning av vad som kommit fram om att AA inte granskat och godkänt uppteckningen av sin förhørsutsaga vill jag erinra om bestämmelsen i 23 kap. 21 § andra stycket RB. Av denna följer att en granskning av förhørsutsagan enligt huvudregeln ska ske innan förhöret avslutas.

Det var GG som i egenskap av förundersökningsledare hade det övergripande ansvaret för utredningen. Hon har i sitt inledande direktiv den 25 april 2007 angett att AA ansökt om besöksförbud och med anledning härav begärt biträde av polisen med viss utredningsåtgärd. Enligt min mening bör åklagaren i samband med en sådan begäran, i syfte att påskynda polisens åtgärder, ange att beslut i frågan om besöksförbud ska vara fattat inom en vecka (se JO 2007/08 s. 81). Jag konstaterar att så inte har skett i detta fall. Av handlingarna framgår vidare att åklagaren erinrat om de först givna direktiven i ett nytt direktiv den 24 maj och påmint i ärendet den 26 juni 2007, varvid hon särskilt nämnt ansökan om besöksförbud. Hon borde, enligt min uppfattning, tidigare ha försökt att påskynda handläggningen så att hon i vart fall kunde ta ställning i frågan om besöksförbud. Jag noterar emellertid att GG kontinuerligt hållit kammarens chef underrättad om ärendet.

Vad som i övrigt framkommit i ärendet föranleder inte någon ytterligare åtgärd eller något uttalande från min sida.